

Van WIR naar wig

De Wet investeringsrekening (WIR) is destijds afgekondigd als instrument om de bedrijfsinvesteringen te stimuleren en te sturen, omdat de bedrijfsinvesteringen van doorslaggevend belang zijn voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid 1). De investeringsrekening heeft het karakter van een afzonderlijk begrotingsfonds dat gevoerd wordt uit een bepaald deel van de opbrengst van de inkomsten- en vennootschapsbelasting (ib en vpb). De uitgaven van het fonds bestaan uit de door de belastingdienst verstrekte investeringspremies. Met de WIR is per jaar ca. f. 5 mrd. aan overheidsgeld gemeoid (1986 uitgezonderd), dat is ruim 1% van het nationaal produkt. Circa 20% van de premies is in de vorm van toeslagen bestemd voor kleinschalige investeringen, energiebesparende investeringen en milieu-investeringen.

De afgelopen maanden is er, vooral in de dagbladders, een discussie ontstaan over afschaffing c.q. herverdeling van de WIR. In die discussie wordt onder meer ingegaan op het effect van de WIR op micro-niveau. Geen aandacht is tot nu toe besteed aan de effecten van een herverdeling van de WIR-gelden voor de bedrijfsklassen 2). Met dit artikel willen wij een bijdrage leveren om die lacune te vullen. Als bestemming van herverdeelde WIR-gelden komen in aanmerking de werkgeverslasten van de werknemersverzekeringen, wat de werkgeverswig (verschil tussen totale loonkosten en het brutoloon per werknemer) zou verkleinen, en ib en/of vpb. Wij gaan in dit artikel niet in op de werknemerswig, zijnde het verschil tussen bruto en netto loon.

Achtereenvolgens besteden wij aandacht aan het doel, in het bijzonder het stimulerend effect van de WIR, en aan de effecten van herverdeling voor de bedrijfsklassen. Bij een herverdeling is ons uitgangspunt dat de geldstroom, de WIR, van de overheid naar de bedrijven, in stand blijft, zij het dat zij op andere wijze wordt gericht. In dit artikel gaan wij deels om praktische redenen (beschikbaarheid statistisch materiaal) uit van het bedrag aan WIR-gelden dat jaarlijks vóór 1986 beschikbaar kwam en in de begroting 1987 is opgenomen (f. 5,2 mrd.). De overschrijding in 1986 van circa f. 2,3 mrd. laten wij buiten beschouwing.

Doel en effect

Zoals gezegd is het doel van de WIR het stimuleren van de investeringen in bedrijfsmiddelen door het bedrijfsleven. De vraag is of dit doel in betekende mate wordt bereikt. Er zijn tal

van berekeningen gemaakt door diverse auteurs om het effect van de WIR vast te leggen in een elasticiteitscoëfficiënt. De uitkomsten variëren van 0,04 tot 3,09. Het gaat daarin om verschillende kapitaalgoederen en berekeningsmethoden (direct en indirect effect, uitgaande van marginaal of gemiddeld rendement) 3). Dergelijke uiteenlopende uitkomsten bieden weinig houvast.

In macro-economische en sectormodellen is tot nu toe vrij weinig aandacht besteed aan de economische gedragingen op micro-niveau. In zijn artikel „Het gebruik van voorspellingen bij macro-economisch beleid” in het *ESB*-themanummer over voorspellingen (26 november 1986) heeft prof. dr. F.W. Rutten erop gewezen dat modelering van micro-processen nog veel denkwerk vergt. Tevens onderkent hij in hetzelfde artikel de waarde van kwalitatieve micro-economische beschouwingen.

Het is interessant om na te gaan wat ondernemers zelf zeggen over het stimulerend effect van de WIR. Zo heeft Eso hoofddirecteur E. van Hilten in verband met de recente investeringen in een flexicoker-raffinerij in Rotterdam opgemerkt dat niet de WIR-premie doorslaggevend was om Rotterdam te kiezen maar dat bestendigheid van het investeringsklimaat in Nederland en de gunstige ligging de belangrijkste redenen voor de keuze zijn geweest. De opmerkelijkste uitspraak over het stimulerend effect van de WIR kwam begin dit jaar van prof. dr. drs. A. Dreesmann, voorzitter van de hoofdirectie van Vendex International NV, die zei dat hij zich geen enkele investeringsbeslissing kon herinneren waarin de WIR een doorslaggevende rol had gespeeld. Meer in het algemeen is het door ondernemers zelf geschatte stimulerend effect van de WIR niet groot. Reeds in 1980 wees een enquête van de NMB uit dat slechts 20% van de responderende ondernemers vond dat de WIR-premie een rol had gespeeld bij de beslissing om nieuwe investeringen te doen 4). Onze voorlopige conclusie is dan ook dat de WIR voor ondernemers slechts één van de factoren is bij investeringsbeslissingen, en bij lange na niet de belangrijkste.

De grote twijfels die er gezien diverse geluiden uit ondernemerskringen ten aanzien van de WIR bestaan, geven ons inziens op zijn minst aanleiding een diepgaander onderzoek naar het effect van de WIR uit te voeren. Ook het feit dat de WIR nu ca. 10 jaar bestaat en er derhalve in veel gevallen inmiddels sprake is van 'tweede premiëring' van bedrijfsmiddelen, namelijk het met premie vervangen van kapitaalgoederen die in het verleden al ge-

ESB

Rubrieken

premieerd waren, lijkt ons een reden voor zo'n onderzoek. Immers, wat is in die gevallen het stimulerend effect van de WIR en wat is het effect als er op lange termijn in feite sprake is van continue en systematische verlaging van kapitaalkosten? Het stimulerend effect gaat ons inziens dan niet verder dan een iets meer kapitaalintensieve produktiestructuur dan zonder generieke premiëring van investeringen tot stand zou komen. Zo'n marginaal effect lijkt, mede gezien de structureel hoge werkloosheid, reden genoeg om de discussie over herverdeling van de WIR-gelden voort te zetten.

Herverdeling

Indien herallocatie van de WIR-gelden, na grondig onderzoek naar het stimulerend effect, aan de orde komt, rijst de vraag op welke manier zo'n herverdeling tot stand zou moeten komen. Om een herverdeling uit te voeren komt het verlagen van de werkgeverswig, ook uit praktische overwegingen, het meest in aanmerking. De verdeling van de WIR-gelden wordt dan niet langer afhankelijk van de investeringen. De voor rekening van de ondernemers komende sociale lasten worden lager. De kosten van arbeid worden dan zowel absoluut als ten opzichte van kapitaal lager hetgeen tot gevolg kan hebben dat er (c.p.) op lange termijn een iets meer arbeidsintensieve produktiestructuur ontstaat, met positieve gevolgen voor de werkgelegenheid. Uiteraard kan als bestemming van WIR-gelden ook worden gedacht aan de ib en vpb, maar bij voorbeeld de ib heeft als bezwaar dat bij algemene tariefsverlaging een deel van het beoogde herverdelingseffect niet bij de bedrijven terecht komt.

Hoe werkt zo'n herverdelingsoperatie nu, globaal gezien, uit op de

1) De wet zegt: „Alzo wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is, om in het belang van de werkgelegenheid de investeringen te stimuleren”.

2) Bedrijfsklassen: groepen van bedrijven, onderverdeeld naar landbouw en visserij, delfstoffenwinning, industrie, bouwnijverheid, handel, transport en communicatie en overige dienstverlening. Analoog met de standaard bedrijfsindeling (SBI) van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

3) Zie J. van Sinderen en J.P. Verbruggen, *Over de effectiviteit van premiëring van investeringen*, Den Haag, 1986.

4) *Nederlandsche Middenstandsbank, Ver-nieuwing in Nederland*, Amsterdam, 1980.

Tabel 1. Investerings in vaste activa per bedrijfsklasse, 1984, in mln. gld.

SBI-code	Bedrijfsklasse	Investerings in vaste activa
0	Landbouw, visserij	3.770
1	Delfstoffenwinning	1.530
2/3	Industrie a)	13.930
+68		
5	Bouwnijverheid	1.250
61/66	Handel	4.130
7	Transport, communicatie b)	5.940
8/9	Overige diensten c)	6.680
+67		
	Totaal	37.230

- a) Industriële bedrijven incl. reparatie.
 b) Excl. openbaar vervoer.
 c) Excl. woningexploitatie en overheid; incl. horeca.
 Bron: CBS, Nationale Rekeningen 1985.

bedrijfsklassen? Wij hebben getracht de effecten in kaart te brengen met behulp van de beschikbare gegevens over investeringen, sociale werkgeverslasten en de huidige indicatieve verdeling van de WIR-gelden over de bedrijfsklassen.

Wanneer we de effecten van een mogelijke herverdeling voor de bedrijfsklassen in kaart willen brengen, moeten we eerst een indruk hebben van de huidige verdeling van de WIR-gelden over de bedrijfsklassen. Zo'n verdeling is niet beschikbaar, althans niet voor de totale WIR-uitgaven. Ze is er wel voor bedragen die voor een bepaald jaar via de vpb verrekend zijn en voor de VTI (toegekende WIR)-bedragen 5). De wijze van verkrijging van WIR en de gedeeltelijk decentrale uitvoering zijn debet aan de beperkte informatie op dit terrein. Om vast te stellen wat het bedrag aan WIR-premie per bedrijfsklasse is, gaan wij uit van de investeringen.

Tabel 1 geeft de waarde van investeringen in 1984 in vaste activa 6) per voor de WIR in aanmerking komende bedrijfsklasse. Het aandeel van elke bedrijfsklasse in de totale WIR-premie is ongeveer gelijk aan het aandeel in de investeringen. Weliswaar zijn er enkele factoren die de verdeling van de WIR-premie doen afwijken van de verdeling van de investeringen, maar het effect daarvan is vrij gering 7).

Tabel 2 geeft voor 1983 (het recentste beschikbare jaar) de verdeling van de toegevoegde waarde (netto, factorkosten) naar de beschouwde bedrijfsklassen. Omdat deze verdeling van jaar tot jaar niet erg veel verandert, kunnen wij de cijfers over 1983 zonder bezwaar gebruiken bij onze berekeningen. De toegevoegde waarde, gevormd door lonen en salarissen en door sociale lasten, is de basis voor onze herverdelingsberekening. De gegevens zijn afkomstig uit de Nationale Rekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

In tabel 3 is aangegeven wat de gevolgen per bedrijfsklasse zijn wanneer de WIR-gelden worden herverdeeld

Tabel 2. Toegevoegde waarde tegen factorkosten per bedrijfsklasse, 1983, in mln. gld.

SBI-code	Bedrijfsklasse	Toegevoegde waarde			
		totaal	bruto lonen en salarissen	sociale lasten	overig inkomen
0	Landbouw, visserij	13.582	2.301	625	10.656
1	Delfstoffenwinning	26.133	500	191	25.442
2/3	Industrie a)	57.256	36.791	11.009	9.456
+68					
5	Bouwnijverheid	20.064	11.274	3.556	5.234
61/66	Handel	38.240	20.134	4.896	13.210
7	Transport, communicatie b)	20.305	12.620	4.080	3.605
8/9	Overige diensten c)	78.611	40.246	11.062	27.303
+67					
	Totaal	254.191	123.866	35.419	94.906

- a) Industriële bedrijven incl. reparatie.
 b) Excl. openbaar vervoer.
 c) Excl. woningexploitatie en overheid; incl. horeca.
 Bron: CBS, Nationale rekeningen 1985.

Tabel 3. Herverdeling van WIR-gelden via de werkgeverspremies van de sociale verzekeringen

SBI-code	Bedrijfsklasse	Aandeel in de totale WIR-premie in %	Aandeel in totale sociale werkgeverslasten	Verschiil (4) en (3) in %-punten	Effect herverdeling in mln. gld.	Aandeel in totaal lonen en salarissen in %	Verschiil (7) en (3) in %-punten	Effect herverdeling in mln. gld.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
0	Landbouw, visserij	10,1	1,8	-8,3	-430	1,8	-8,3	-430
1	Delfstoffenwinning	4,1	0,5	-3,6	-185	0,4	-3,7	-190
2/3	Industrie a)	37,4	31,1	-6,3	-330	29,7	-7,7	-400
+68								
5	Bouwnijverheid	3,4	10,0	+6,6	+340	9,1	+5,7	+295
61/66	Handel	11,1	13,8	+2,7	+140	16,2	+5,1	+265
7	Transport, communicatie b)	15,9	11,5	-4,4	-230	10,2	-5,7	-300
8/9	Overige diensten c)	17,9	31,2	+13,3	+695	32,5	+14,6	+760
+67								
	Totaal	100	100	0,0	0	100	0,0	0

- a) Industriële bedrijven incl. reparatie.
 b) Excl. openbaar vervoer.
 c) Excl. woningexploitatie en overheid; incl. horeca.

via de ten laste van de werkgever komende sociale lasten. Gedacht kan worden aan een dotatie van de overheid aan de sociale-verzekeringfondsen van het nu met de WIR gemoeide bedrag ad f. 5,2 mrd. per jaar. De berekening gaat uit van een verlaging van alle sociale werkgeverslasten, over de bedrijfsklassen verdeeld naar hun aandeel in de totale sociale werkgeverslasten. Het effect in miljoenen gulden staat voor elke bedrijfsklasse in kolom 6; het effect is positief voor de bouwnijverheid, handel en overige dienstverlening en negatief voor de andere bedrijfsklassen. Deze benadering houdt geen rekening met de verschillen tussen bedrijfsklassen in het aandeel van de sociale lasten in de totale loonkosten. Bepaalde bedrijfsklassen kennen bij voorbeeld wachtdagen voor de ziektewet (en dus minder premie), andere hebben geen pensioenregeling enz. Een logischer uitgangspunt voor herverdeling lijkt ons daarom het verlagen van het percentage werkgeverspremie voor één of meer van de voor elke bedrijfsklasse geldende sociale verzekeringen, bij voorbeeld AKW, AAW of AWBZ. De verdeling van de bruto lo-

nen en salarissen kan dan uitgangspunt voor de herverdeling zijn. Het effect in miljoenen gulden van een herverdeling op die basis is te zien in kolom 9 van tabel 3. Deze tweede variant is eenvoudig uit te voeren door middel van een algemene premieverlaging voor de genoemde sociale verzekeringen. De effecten spreken voor zich.

Slot

De naar voren gebrachte herverdeling van de WIR-gelden geeft nog een aantal andere gunstige bijkomende mogelijkheden voor de overheid. Wij

- 5) Memorie van Toelichting Fonds Investeringsrekening 1987.
 6) Vaste activa als door het CBS gepubliceerd, d.w.z. excl. grond (overigens niet-premieabel) en excl. immateriële activa.
 7) Bedoelde factoren zijn bij voorbeeld: de kleinschaligheidstoelag, de milieu- en de energietoelag alsmede een mogelijke vermindering in de statistiek van investeringen in woningen bij of in bedrijfsgebouwen.

noemen hier het voordeel dat bij een vast bedrag per jaar budgetoverschrijdingen, zoals in 1986, worden vermeden. Verder biedt een herverdelingsoperatie de mogelijkheid om een deel te bestemmen voor intensivering van stimulering op het gebied van het technologiebeleid (produktontwikkeling, demonstratieprojecten e.d.).

Tot slot merken wij op dat wij geen aandacht hebben geschonken aan het effect van herverdeling voor zelfstandigen zonder personeel. Deze categorie ondernemers heeft nu wel recht op WIR-premie. Wanneer de herverdeling via het werkgeversaandeel in de sociale lasten zou plaatsvinden, zouden zij

buiten de boot vallen. Overigens zou het fiscaal instrumentarium voldoende mogelijkheden moeten bieden voor eventueel corrigerende maatregelen voor deze groep. Een ander gevolg zou zijn dat bedrijven met personeel die nu geen recht op WIR-premie hebben, bij een herverdeling naar sociale lasten wel profiteren.

J.P.J. van den Broek
H.C.M. Pennings

De auteurs zijn werkzaam bij het Ministerie van Economische Zaken. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven.